

Ascanio

Celestini

**Ka
ro kvailio
istorijos**

**Vertė
Toma Gudelytė**

Ascanio Celestini
Karo kvailio istorijos

Ascanio Celestini
Karo kvailio istorijos

Iš italų kalbos vertė
Toma Gudelytė

aukso žuvis

Vilnius, 2019

Versta iš:
Ascanio Celestini „Storie
di uno scemo di guerra“:
L'arcipelago Einaudi, 2005

Knygos leidimas finansuotas
pagal ES programą „Kūrybiška Europa“

Kūrybiška
Europa

Knygos leidimą parėmė

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

Šios knygos vertimą parėmė Italijos užsienio reikalų ir tarptautinio bendradarbiavimo ministerija. / Questo libro è stato tradotto grazie ad un contributo alla traduzione assegnato dal Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale Italiano.

Vertėja *Toma Gudelytė*
Redaktorė *Dalia Lepėškienė*
Korektorė *Ginta Valančiauskienė*
Dizainerė *Miglė Vasiliauskaitė*
Iliustratorius *Martynas Pavidonis*

Šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokslo įstaigų bibliotekose, muziejuose ar archyvuose, draudžiama mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

© 2005 e 2009 Giulio Einaudi editore s.p.a., Torino
© Toma Gudelytė, vertimas iš italų kalbos, 2019
© Leidykla „Aukso žuvis“, 2019

ISBN 978-609-8120-42-4

Veikėjai

Ninas
ponas Džulijus
vyriškis kitapus grotelių
ponia Irma
ponios Irmos giminaitis
vokietis su pigmentine dėme ant veido
susenęs berniūkštis
barzdaskutys
barzdaskučio šuo
apsukrusis berniūkštis
kiauliaganys
rusų karys su gražiais batais
Primas
Džubilėjus
ministerijos tarnautojas, pamišęs dėl mokslinio prausimosi
Majoketis
Majokečio dukra, barbarų kunigaikštis, tarnas ir tarno dukra
lenkės seserys
vokiečiai
amerikiečiai
rusai, kinai ir Indijos indai
kultūringos beždžionės
taikingos musės
gyvieji
mirusieji
prisikėlę iš numirusių

Mano tėvas buvo antrasis iš keturių brolių.

Vyriausias sūnus buvo vardu Ernestas, po jo gimė Gaetanas, tačiau Gaetanas gimė negyvas.

Todėl, kai gimė mano tėvas, jį taip pat pavadino Gaetanu, mirusio brolio garbei.

Tačiau namiškiams buvo keista vadinti šį vaiką mirusio vyresnėlio vardu, tad mano tėvą visada vadino Ninu.

Taip jį vadinome ir mes, jo vaikai.

Koks tėvas buvo vaikystėje, man gana nesunku įsivaizduoti. Įsivaizduoju tėvą iš to, ką apie save trisdešimt metų pasakojo jis pats. Taip pat įsivaizduoju jį kapinėse su tėvais, lankantį mirusio brolio kapą. Ir įsivaizduoju, kad mano tėvas turėjo jaustis keistokai nešdamas gėles ant kapo ir regėdamas antkapyje iškalną savo vardą.

Keista šaukti gyvuosius mirusiųjų vardais.

Ir keista tarti mirusiojo vardą ir išgirsti atsiliepiant gyvą žmogų.

Kartą vaikystėje mano tėvas taip pat atsidūrė per plauką nuo mirties, bet anuomet tai buvo normalu.

„Toks jau buvo anais laikais gyvenimas, – sakydavo mano tėvas, – krentant bomboms. Berniūkščių gyvenimas.“

Mano tėvas pasakodavo, kaip drauge su kitais berniūkščiais ardydavo sprogmenis. Iškratydavo paraką, kad padegtų ir išgirstų trenksmą. Kartą tėvas parnešė namo šovinį, pabandė jį išardyti drauge su broliu Ernestu, bet šovinys sprogo jų rankose. Mano dėdė Ernestas vis dar nešiojasi kelias ano sprogimo skeveldras šlaunyje, o mano tėvas tada beveik neteko trijų pirštų.

Ir vis dėlto nežuvo.

Kitą kartą tėvas atsidūrė per plauką nuo mirties, išėjęs rinkti kankorėžių į Apijaus Klaudijaus pušynėlį.

Mano tėvas sėdėjo įsiropštęs medyje, pro šalį ėjo vokietis ir tėvas nusimyzo jam ant galvos. Vokietis iššovė, tačiau tėvas laiku paspruko ir netgi tąkart nežuvo.

„Toks jau buvo tas berniūkščių gyvenimas“, – kartodavo tėvas.

Paskui jis dar kartą atsidūrė per plauką nuo mirties 1944-ųjų birželio 4-ąją, dieną, kai amerikiečiai įžengė į Romą.

Pirma dalis

Vienas

Buvo 1944-ųjų birželio 4-osios popietė.

Visi stovėjo nejudėdami po Džovanio Kaljero mokyklos fasado stogeliu ties Tuskolanos ir Skaldyklos gatvių sankirta. Nuo stogelio žvilgsnis siekė iki pat Pavasario arkos. Ir kaip tik po šia romėniška arka spietėsi kareivių būriai. Iš toli jie atrodė vilkintys kitaip nei vokiečiai. Todėl stovintieji po stogeliu čiauškėjo, kad „čia bus amerikoniai... pagaliau pasirodė amerikoniai!“

Bet kažkas iš stovinčiųjų manė anuos esant vokiečius ir sakė, kad „ne, pamatysit, tai vis tie patys vokiečiai“.

O kažkas palaikė ir vienu, ir kitų nuomonę. Kažkam anie ro-dėsi vokiečiai, bet neva apsirengę kitaip, nei įprasta. Sakė, kad „anie bus vokiečiai, tik persirengę amerikonais!“

Tačiau niekas iš stovinčiųjų nesijudino iš vietos, kad įmin-tų šią kitoniškas uniformas vilkinčių kareivių mįslę, nes tankas *Tiger*, kurio neabejotinai būta vokiško, dunksojo vos už dviejų šimtų metrų ir bandant artintis garantuotai būtų iššovęs. Tad visi stovėjo nejudėdami po mokyklos fasado stogeliu spoksoda-mi į anuos kareivius, kaip per filmo pertrauką žiūrovai spokso į baltą ekraną laukdami tęsinio.

Ninui, mano tėvui, anuomet buvo aštuoneri, o vasaros gale turėjo sueiti devyneri. Per pertrauką jis pasišalino ir ėmė bastytis po aplinkines gatveles. Drauge su juo ėjo mano senelis Džulijus,

turėjęs rimtą negalią ir šlubavęs. Senelis nekantravo parsirasti namo, kad išspręstų vieną skubų reikalą, susijusį su gyva kiaule, kurią rengėsi pirkti bendrai su keliais kitais pažįstamais. Tad jiedu paliko po mokyklos stogeliu stoviniuojančią žiūrovų grupelę ir leidosi ieškoti ramesnės gatvelės, galinčios parvesti juos namo.

Mano senelis sekė mano tėvui iš paskos ir nešėsi su savimi ryšulį, tai buvo į popierių įvyniotos kepenėlės ir kiaušinis, skirti vakarienei. Po ketvirčio valandos jiedu pasiekė sanatoriją ir jiems pasirodė, kad priešakyje, tarp apgriuvusių namų regi gultą svogūną. Pagalvojo, keista, kad toks gėris mėtosi tarp subombarduotų griuvėsių. Nejau amerikonai bus subaigę sprogmenis ir ėmę bombarduoti svogūnais? Todėl ponas Džulijus tarė: „Nagi, Ninai, griebk tą svogūną...“, o pats ranka pačiupinėjo į popierių įvyniotas kepenėles ir mąstė, kad „kepenikės su svogūnais bus gryna Dangaus mana...“, o su kiaušiniu jų pakaks visai šeimynai. Ninas metėsi ant svogūno, bet suklupo. Ne tiek sugriebė svogūną, kiek užvirto ant jo. Tą akimirką į Niną iššovė.

Štai kaip mano tėvas atsidūrė per plauką nuo mirties.

Pajuto virš galvos lekiant nuo šaligatvio atskilusius cemento gabaliukus, bet nenuvokė, jog į jį šauta. Ponas Džulijus suriko ir drauge su riksmu Ninas tarėsi išgirdęs šautuvo šūvį nugriaudėjant nuo vieno pastato iki kito tuščios gatvės aide. Išvydo pusiau sutrupintą šaligatvį ir suprato išsigelbėjęs per stebuklą. Niną net suėmė juokas nuo minties, kad tik per plauką nežuvo dėl svogūno. Tad pakilo nuo žemės ir lėtai perėjo gatvę. Žvalgėsi aplink, dirščiodamas į langus, balkonus ir namų griuvėsius, ieškodamas skylės, iš kurios snaiperis buvo iššovęs. „Kad tave velniai rautų!“ – mąstė ir ėjo iškėlęs svogūną, kad parodytų neturįs su savimi nieko pavojingo. Laikė daržovę rankoje kaip koks gangsteris iš

kino filmų, kuris pasiduoda ir išlenda iš slėptuvės su neužtaisytu teberūkstančiu pistoletu, tik iššovusiu paskutinį šūvį. „Kad velniai rautų tą pašlemėką“, – mąstė Ninas ir, kol kirto gatvę su neužtaisytu svogūnu, išgirdo balsą riktelint: „Ei tu, vaikigali, duok čia mano svogūną!“

Ninas akimis nulydėjo balsą ir iš už aprūdijusių grotelių išvydo išlendant liesut liesutėlę rankelę. Akivaizdu, kad prie rankelės turėjo būti prilipdyta ir likusi sveiko žmogaus dalis. Ar bent jau burna, kuri ir toliau kartojo, kad svogūnas esąs jo... svogūnas esąs jo... svogūnas esąs jo ir Ninas privalęs jį tučiuojau grąžinti.

– Ir ką darysit su tuo svogūnu? – paklausė Ninas. – Ar tai jūsų svogūnas? Iškrito jums pro langą? Ir kam veltui sukat sau smegenis dėl svogūnų? Nejau nežinot, kad karas baigėsi?

Bet anas tebejudino perdžiūvusią rankelę grotelių tamsoje ir nesiliovė rėkalojęs apie svogūną... „Ei tu, vaikigali, duok čia mano svogūną! Antraip vėl šausiu ir dabar tai tikrai nupilsiu...“ Ir Ninas būtų grąžinęs svogūną teisėtam šeimnininkui, bet svogūnas skleidė tokį rūgščiai salsvą kvapelį, mielesnį už jazmino, ir dabar tai virto garbės reikalui. Tuo tarpu prie pono Džulijaus prisiartino keli smalsuoliai ir netrukus susisprietė tikras sirgalių būrys, palaikantis Niną prieš paslaptinę sudžiūvusią ranką, kyšančią iš aprūdijusių grotelių. Ir mano tėvas toliau varė kalbą, kad „atėjo amerikoniai! Ką, jūs nežinot, kad atėjo amerikoniai? Stovi vos už kelių šimtų metrų... galim juos pamatyt. Stovi po Pavasario arka, kaip tik Kvadraro viršuj!“ Pasakė, kad jis pats esąs tikras juos matęs... pasakė, kad, trumpai tariant, tą nugeibusį svogūną galys ir atiduoti... kad dabar amerikoniai išlaisvins Italiją ir atneš daugybę svogūnų, amerikoniškų svogūnų, milžiniškų tartum arbūzai!

– Vokiečiai jau nuo vakar kaip sprunka iš Romos. Visi žino, kad čia tik pusdienio klausimas... – Ir visi susibūrusieji palinkėjo galvomis, kad taip... taip... visiems tai gerai žinoma.

Ir su svogūnu rankoje Ninas bandė užkalbėti anam dantį, pasakodamas viską, ką žinojo apie didžiąją Istoriją. Istoriją, kuri mainėsi kaip tik tomis paskutinėmis valandomis. Pasaulinę Istoriją, kuri išpūdingai judėdama į priekį rengėsi sutraiškyti žmones ir svogūnus.

Du

Greta liesut liesutėlės rankelės, kyšančios pro groteles vidurytų apgriuvusių namų kratinio, Ninas pradėjo pasakoti. Pradėjo nuo vakarykštės dienos. Nuo 1944-ųjų birželio 3-iosios vakaro, kai drauge su tėvu Džulijumi nuėjo vakarieniauti pas ponią Irma, turėjusią užėigą greta kino teatro *Iris*. Nors sakyti, kad jau buvo vakaras, netikslu, kadangi nenorėdami apsigauti su komendanto valanda jiedu sėdo prie stalo penktą valandą popiet.

Mano tėvas dažnai pasakodavo, kad ponija Irma tiekdavusi mokslines porcijas. Suskaičiuodavusi pupeles, avinžirnius ir žirnius. Ryžių gramų visada būdavo lygiai tiek pat kiekvienoje porcijoje, taip pat po pusšimtį gramų mėsos, daug ko trūkdavę, bet maistas būdavo suskirstomas demokratiškai. Ekonomiškasis užėigos patiekalas buvo spagečių lėkštė su konservais, ir kiekvienai porcijai ponija Irma atskaičiuodavo lygiai po trylika spagečių. Tačiau valgyti užėigoje buvo prabanga, kokios vienas pats negalėjai sau leisti, o norint dviese susėsti prie stalo tekdavų dalintis vakariene. Padėtį sunkino aritmetika, neatsiejama nuo spagečių skaičiaus, kadangi trylikos spagečių buvo neįmanoma padalinti pusiau nepadarant skriaudos. Užuoť skaičiavę trupmenas, paskutinį spagetį atiduodavo suryti Ninui, o senelio Džulijaus skrandis palengvėdavo viena pomidorais nuspilvinta pastos gijele.

Užeięon jie atėjo ne tam, kad suvalgytų po tokį varęaną žiupsnį spagečių, mat net ir karo užgrūdinti skrandžiai reikalauja sotesnės lėkštės. Reikalas tas, kad ponios Irmos užeięa buvo vieta, kur galėdavai atsinešti ir savo maisto. Tiesiog klientas privalėjo ko nors užsisakyti, kad gautų staliuką, bet kartą susimokėjęs galėjo valgyti ir tai, ką buvo atsinešęs iš namų. O seneliui Džulijui dažnai pavykdavo šio to susiveikti kino teatre. Vienas kitas žiūrovas įduodavo jam duonos kepalą ar kokį vaisių mainais į nemokamą įėjimą, ir jais senelis papildydavo pusines ponios Irmos porcijas, paversdavo kone padoria vakariene.

Tėvas sakydavo, kad ponas Džulijus kino teatre galėdavęs praleisti kiaurą savaitę. Kad sukrapštytų vieną kitą papildomą lirą, senelis apsiimdavo eiti tris pamainas iš eilės. Popietėmis pardavinėdavo ir plėsydavo bilietus, naktimis dirbo sargu, o rytais šluodavo patalpas ir valydavo tualetus. Taip dirbant jam nelikdavo laiko grįžti namo į Kvadrarą, ir ponios Irmos užeięga tapo vienintele vieta, kurioje galėdavo įmesti skrandin dvi karštų spagečių gijas ir prisėdęs subaigti maisto likučius, vieno ar kito kino meno gerbėjo įbruktus už nemokamą kino seansą. Tą birželio pradžios dieną vakarienei buvo tiekiama truputis pupų su avių sūrio gabalėliu, kas užgeriant šlakeliu vyno už dvi atliekamas liras būtų buvusi tikra palaima. Vietoj jo Ninui ir ponui Džulijui teko pasitenkinti ašočiu vandens, pagardinto baltojo vyno stikline vien tam, kad parodytų kitiems galį leisti sau paišlaidauti.

Paskui, pasibaigus mokslinei vakarienei, Ninas išsitraukė kankorėžį ir ėmė skaldyti kedrų riešutus ant užeięgos stalo. Ponia Irma, kuriai priklausė ne pati prašmatniausia užeięga mieste, bet kuriai nebuvo nusispjaut ant savo stalo, išprašė juodu skaldyti tų savo riešutų kur nors kitur. Užeięga po pirmojo karo dar nebuvo atnaujinta, tačiau šeimininkės akyse privalėjo sveikutėlė